

ZİYALİ ÖMRÜ

(Akif Əlinin 65 yaşına)

Vaqif YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

Akif Əli mənim "qədim" dostlarımdan biridir. Xatırlayıram yetmişinci illərin sonlarını-səksəninci illərin əvvəllərini. O, tez-tez Şərifzadə-33-də yerləşən Aspirantlar yataqxanasına gəlirdi. Akif indi Azərbaycanın Macarıstandakı səfəri, görkəmli ədəbiyyatşünas, filologiya elmləri doktoru, amma o zaman adica aspirantlıq dövrünü yaşayan Vilayət Quliyevlə dostluq edirdi, məni də Vilayətlə birləşdirən cəhətlər çox idi və Akif Vilayətin yanına gələndə mütləq məni də çağırırdılar. Biz ədəbiyyat haqqında söhbətlər edirdik, mübahisələrimiz olurdu və sonda Akifi "təntənə" ilə yola salırdıq.

Dostluq haqqında çoxlu şeirlər yazılıb, poemalar qələmə alınıb, mahnılar bəstələnib, hətta bu mövzuda fəlsəfi əsərlərin də adlarını çəkmək olar. Bizim dostluğumuz "maddi" deyil, mənəvidir. Hansı bir müəllifin yazısında oxumuşam ki, dostluq iki şəxsin bir-birinə yox, eyni tərəfə baxmağı deməkdir. Akif Əlinin düşüncələri ilə (bəzi istisnalar olsa da) mənim düşüncələrim, həyata, gerçəkliyə, cəmiyyət hadisələrinə, dünyaya münasibətimiz çox vaxt üst-üstə düşür. Bu ədəbi mühitin ən böyük bələdlərindən biri budur ki, yazarların bir çoxu, özü də ədəbi cəmiyədə çox məşhur olan ədiblər, söz adamları bəzən bir-birlərindən xəbərsizdirlər, bir-birlərinin yazılarını oxumurlar. Amma Mən və Akif Əli belə deyilik. Mən onun mətbuatda çıxan yazılarını oxumuşam, televiziya-da gedən "Zaman və Məkan" verilişlərini izləyirəm (Akifin çağırışı ilə öz dəfə bu verilişdə onun suallarına cavab vermişəm), mənə bağlı olduğu kitablarını həvəslə mütaliə etmişəm və s. Akifin Babək hərəkatından bəhs edən "Azman" romanı haqqında ilk məqalənin müəllifi də məndəm. O da mənim müxtəlif mətbuat orqanlarında dərc edilən yazılarını oxuyur, fikrini də bildirməkdən çəkinmir..

Akif Əli bugünkü Azərbaycan ziyalılığının sayılan,

seçilən nümayəndələrindən biridir. Ziyalılığın əsas şərtlərindən biri mədəni səviyyədir. Akif mədəni insandır. Təkcə oturuşu, duruşu, tərəfi-müqəbilləri ilə səmimi rəftarı bir yana, düşüncəsi, müasir dünyaya baxışı da mənim dediklərimi təsdiq edə bilər. Mədəni adam Akif kimi olar, - qənaətini bəzi müşahidələrimlə təsdiq edə bilərəm.

Akif bilikli, savadlı, dünyagörüşü zəngin olan bir ziyalıdır. Onun bu keyfiyyəti yazılarında da hiss olunur. O, dünya ədəbiyyatından, dünya filosoflarının əsərlərindən xəbərdardır, Qərbi də, Şərqi də -hər iki aləmin özünə-məxsus xüsusiyyətlərini, bir-birindən fərqli cəhətlərini kifayət qədər öyrənib, mənimsəyib. Lakin ilk növbədə, Azərbaycan ziyalıdır. Mirzə Cəlili, Sabiri, Üzeyir bəyi çox sevir və elə ondakı yüksək mədəniyyət ziyalılıq ənənədən gəlir.

Akif yaradıcı adamdır. Bir yaradıcı adama xas olan daim yazmaq, yaratmaq eşqi onu heç vaxt tərk etməyib. Bütün günün Nazirlər Kabinetinin Mətbuat xidmətinin rəhbəri kimi başından aşan iş belə onu bədiyyat dünyasından ayıra bilmir. Vaxt tapıb bədi və publisistik əsərlərini yazır, həftədə bir dəfə televiziya-da veriliş aparır, müxtəlif tədbirlərdə iştirak edir. Amma yazır.

Nə yazırsa, istedadla yazır. Sözüünün, cümləsinin, üslubunun səliqəliliyinə söz ola bilməz. Təmiz yazır, mücərrədiyyə, başaçılmaz cümlələrə meyl eləmir.

Akif elm adamıdır. Onun Sabir sənətkarlığı ilə bağlı monoqrafiyası sabirsünaslığa qiymətli bir töhfədir. Elə bu mövzuda namizədlik dissertasiyası müdafiə edib, elmi rəhbəri Yaşar Qarayev - o böyük alimimiz olub. Əgər Akif sırf elmlə məşul olsaydı, sizi inandırırəm ki, o, müasir tənqidçi-ədəbiyyatşünasşğlar arasında birinci sıralarda olardı.

"Mirzə Ələkbər Sabirin satira sənətkarlığı" monoqrafiyası mənim fikrimə, sabirsünaslığa dəyərli bir töhfədir və Akif bu əsərlə sübut elədi ki, Sabir yaradıcılığı illər keçdikdən öz müasirliyi qətiyyəti itirmir, əksinə, həyatın hər bir mərhələsində xalqı, milləti özünü dərk etməyə, zülmə, haqsızlığa qarşı mübarizəyə səsləyir. "M.Ə. Sabirin satira yaradıcılığı bu gün də öz aktuallığını itirmir və biz daim onu sablam mübarizələrin önündə görürük. Bugünkü inkişafımıza mənfi təsir göstərən hallara və ünsürlərə-bürokratlara, gözəndə pərdə asanlara, rüşvət-xorlara, mənəbəpəstlərə, yerli-bazılara, hərislərə qarşı mübarizələrdə ağır silahın-satiranın sərrast atəşlərinə,

sabirənə poeziyanın hüjüm enerjisinə daha çox ehtiyaj duyulur"-bu fikir A.Əlinin Sabirə həsr etdiyi monoqrafiyanın başlıca qayəsini təşkil edir. A.Əli görkəmli ədəbiyyatşünas Jəfər Xəndandan sonra Sabir satiralarnın poetik xüsusiyyətlərini araşdıraraq istedadlı bir tənqidçi kimi diqqəti jəlb edir.

Amma Akif Əli təkjə bir monoqrafiya ilə deyil, çoxdu sayda esseləri və ədəbi-tənqidi yazıları ilə də oxuculara yaxşı tanışdır. Onun müasir ədəbiyyatımız haqqında qələmə aldığı yazıları, həmçinin dünya və milli ədəbiyyatımızla bağlı düşüncələri maraqla qarşılanı.

Akif istedadlı nasirdir. "Azman" romanı və müxtəlif mövzularda qələmə aldığı xeyli hekayələri var. "Azman" Akifin ilk romanıdır və deyim ki, roman praktikasına yaxşı bələd olmasaydı, belə bir əsəri yazmağa cəsarət etməzdi. Babək haqqında, onun misilsiz qəhrəmanlığı və yurdsevərliyi barədə bir çox əsərlər yazılıb, amma A.Əli yenidən bu mövzuya mürəjət edib və bu romanda Babək in ödəm şəhəsinə qəhrəmanlığın müstəbidlik üzərində qələbəsi kimi təsvir edib.

Hekayələrinin çoxu satira və yumor tərzindədir. Akif-də güclü yumor hissi var. Hiss olunur ki, o, Mirzə Cəlildən, Sabirdən, Haqvediyevdən çox faydalanıb, amma təqlid etməyib onları, satira və yumorlu yazılarında öz

üslubunu yaradıb. Amma elə yazıları var ki, lirika üstə kəklənib.

Akif müasir publisistikada SƏSİ, SÖZÜ ÜSLUBUyla seçilir. Ümumiyyətlə, həyatı, hadisələri, təsvir etdiyi insanları son dərəcə real, sərt həqiqət prizmasında oxucuya təqdim edir. Publisistika onun bədi əsərlərində də nöqsana yox, məziyyətə çevrilir.

Akif müasir mətbuatımızın fədailərindən biridir, -deseəm, heç də səhv etməm. Təkcə ona görə yox ki, "Vətən səsi" qəzetində baş redaktor olub və bu qəzet mətbuat tariximizdə silinməz izlər buraxıb. Təkcə ona görə yox ki, hal-hazırda on ildən artıq Nazirlər Kabinetinin mətbuat xidmətinin rəhbəridir və belə bir məsul vəzifədə yorulmadan çalışır. Həm də ona görə ki, o, mətbuatımızın təəssübünü çəkir, onun nailiyyətləri və uğurları ilə qürur duyur, nöqsanları ilə bənarşır.

Öncə qeyd etdim ki, Akif həm də esseistdir. Qısa, yığcam, amma maraqlı esseləri, deyimləri, miniatur nəsr parçaları Akifin az sözlə çox söz demək istedadını ortaya çıxarır. Bu yazılarda fəlsəfi düşüncə tərzində diqqəti cəlb edir. Amma Akif "filosofluq" iddiasında deyil. Onun "İdrak" kitabında toplanan esseləri "fikirlər, düşüncələr, deyimlər" kimi təqdim edilir. Bu kitab Akifin dünya ədəbiyyatına, estetik fikir tarixinə, Azərbaycan ədəbiyyatına və Azərbaycan insanına neçə maraqlı göstərdiyini və bu maraqlı bədi publisistika dili ilə ifadə etdiyini açıqlayır.

Akif Əli Heydər Əliyevin-Ulu Öndərin pərəstişkarıdır və bu pərəstiş hissi təbii. O, çox gözəl anları ki, Heydər Əliyev Azərbaycanın min illərində yetişdirdiyi dahilərdən biridir. Azərbaycan bir də belə dahi yetişəcəkmi? Akif Əlinin Heydər Əliyevə həsr etdiyi silsilə yazılarda bu suala cavab var. Yox, yetirməyəcək!

Mən Akif Əlinin obrazını nəzərinizdə canlandırmağa çalışdım. Nə dərəcədə nail oldum, deyə bilmərəm. Və sonda deyim ki, Akif əsil azərbaycanlıdır. Son dərəcə milli xüsusiyyətlərə malikdi. Akifi Azərbaycandan kənar-da təsəvvür etmək mümkün deyil.

Akif Əli haqqında kitab yazmaq fikri məndə 2015-ci ildə yandı. 2016-cı ildə bu barədə Akifə də işarə etdim, gülməsədi və heç nə demədi.

Və yazdım. Sizə həmin kitabın "Giriş" hissəsini təqdim etdim. Akif Əlinin bu gün-22 fevralda 65 yaşına tamam olur. Bütün dostlarının və "Ədalət" qəzetinin çoxsaylı oxucularının adından onu təbrik edirəm!